

Вікторія Сухенко

СВІТ СЛОВА А. МАЛИШКА

Поет розчаровувався і втішався, любив і співав. Він по-своєму дивився на світ, по-своєму сприймав його й розумів. Усі його думки, почуття, мрії, спогади перейшли в *Слово* і в *Слові* живуть. Самоусвідомлення А. Малишка як поета виявилось в одкровенні: *Є такі: за ніч півтисячі вижене/ Рівних рядків, як нудний потік,/ Мені б одне слово — важке, не зніжене,/ Щоб серце тримало не ніч, а вік.*

Для поета «могутнього ліричного обдарування» кожне *Слово* є глибокодумним. Творчість Андрія Малишка йшла від життя. Тож і *Слово* він розумів та сприймав як щось рідне, близьке й життєво необхідне, конкретно-чуттєве: *...Щоб не збивалося на скороговорку,/ Сиділо б, як сторож біля воріт,/ Курило б зі мною одну махорку,/ Дішло б зі мною і хліб, і ніт; ...І, схоже на мене кожною рисою,/ Любило б дороги й рясні громи,/ Із синіх дощів під курною завісою/ Ткало б землі моїй килими.*

Поетична мова заснована на асоціативних зв'язках, завдяки яким створюються семантичні відтінки сполук, засвідчуваних лише в індивідуальному стилі поета. У результаті розширюється коло найменувань, що виникають через переосмислення внутрішньої семантики слова. У поетичних текстах вони позначають поняття та образи, вербалізують особистісні світовідчуття. Виявлення таких словосполучень дає матеріал для пізнання своєрідності стилю поета й для встановлення особливостей поетичної мови в цілому.

Образність *Слова* в поезіях Андрія Малишка засвідчують епітети. За лексико-семантичними ознаками їх можна класифікувати, виділивши групи: за емоційністю та почуттєвістю (*щире, щедре, привітне, незвичайне, добре, ніжне, глибинне, грізне, важке, горде, чесне*): *Та де ж ти брала незвичайне слово/ І спокою цілюще джерело?; Слово добре, ніжне і крутеє,/ І глибинне, наче плин ріки; Не трава, не зелен сад/ В щирім слові стеляться...*; за належністю (*рідне, чуже, батьківське*): *Щоб було народу що співати,/ Коли слово рідне не вмира; Чи добрим зором, як бірюзою,/ Чи щедрим словом, коли удача; за*

важливістю і доречністю в певній ситуації (*найсвятіше, нетлінне, простеньке, пусте, золоте, вогнисте*): *Колись тебе охрестять внуки/ Простеньким словом, ветеран...;* Пимона Панченка *слово вогнисте/ Взяв я у серце й несу із собою*. Поняттєвий зміст Слова у поетичній мові доволі широкий завдяки тому, що його модифікують означення-епітети.

Як засіб образності А. Малишко використовує порівняння Слова з військовими реаліями (*І слова були — мов кулі в леті,/ Може, грізні і важкі, як тучі; Бо ж виросте, і помужніє внук,/ І візьме слово, наче зброю з рук/ В старішого і старшого по зброї; І вибухає слово, як тротил,/ Як атомом заряджена незримо/ Жива клітина серця*); з книжними поняттями (*Святе, нетлінне наше слово/ Горить, як віщий знак, вночі...; Тільки слово, мов трунок, ковтала,/ Залишаючи в серці на дні*), що засвідчує інтелектуалізм ідіостилю автора та його часову маркованість.

Слово водночас належить двом світам — фізичному та духовному, об'єктивному та суб'єктивному, оскільки задіяне в різних сферах буття. У деяких творах А. Малишка Слово виступає живим виявленням внутрішньої суті людського сприйняття й ставлення до світу: *Схопили й розстріляли уночі./ Вродливе слово із очима карими./ Упало в попіл. І в тяжкім вогні/ Воскресло знов, — не квіткою, не маревом,/ А серцем стало,/ Й випало мені!*

Людина перебуває в центрі поетичної творчості митця, тому всі інші художні образи віддзеркалюють її світогляд, чуттєвість, активність тощо. Персоніфікація образу Слова надає йому концептуалізації, сили, впливовості, конкретного відчуття його реальності. Це досягається за допомогою дієслів, що позначають важкі фізичні дії, обробіток металу, використання вогню. Поетизм Слово виступає як об'єктом дії або стану (*І у тих надіях добрий серпень/ Найцирніші викує слова; Він до розмови вкине слово,/ Щоб потім зрадити усіх; Різець і молот гунає в граніт,/ Щоб викресати слово, хоч єдине*), так і суб'єктом (*Хай слово чесне грім кує; Слова, що повні талану,/ Братів з'єднали із братами; А слово те, зламавши заборони,/ робило тліном трони і корони; Такі дива./ То буде радість, а слова/ Самі поллються*).

Належність номінації *Слово* до світу ідей, якими оперує людина, зумовлює прагнення поета конкретизувати його відчуття: *Воно [слово] колись витало понад юрмами, / Його лякали нагаєм і тюрмами; Горде слово, розкуте молотом, / Переважає всі скарби.* А. Малишко здебільшого використовує антропоморфні метафори, тобто такі, які «оживляють» *Слово*: *...І породив слово. / Щоб потім воно забряжчало в кайданах, / Горіло у казематах, / Сліпло в пісках пустелі / І кованим жаром палило уста України...* У поезіях А. Малишка *Слово* по-різному трансформується у лексико-семантичній структурі метафоричних образів за такими моделями концептуалізації: слово — людина (*Те слово йде, немов додому...*), слово — флоронім (*Радію я, коли знаходжу слово / Із пахощами й кольором, воно / Із глибини весняної давно / Тебе шукало, дихало й раптово / Із серцем стрілось; Слова цвіт, посіяний колись, / І розлуки, й весни молодії / В погляді твоєму заплелись*), слово — водна стихія (*І слово те огнисте і суворе / В кріпацьку душу билосся, як море, / Як вал дев'ятий, мчало з даліни, / Рвучи заграти й куті кайдани*), слово — конкретне почуття (*Є слово — наче мед, як хміль і як потік, / А є слова такі, що ломлять скелю дику, / З клітин вогню і сліз, з важкого болю й крику / Не зіткані, ні, ні! — злитовані навек*), слово-мелодія (*Та з собою самим не в згоді я, / Рву те слово напополам. / Обізвися ж, моя мелодіє, / Я за тебе й життя віддам...*).

Автор створює виразний образ *Слова*, побудований на стійких асоціаціях та сполучуваності, як-от: *Добра слава з добрим словом — давні побратими; І від доброго вашого слова, / Без зазнайства, і кривди, і чвар, / Хай зотліє словесна полова, / А спалахне поетичний пожеар; Коли за мрією бреде розлука, / За жаром серця — гомін слів пустих.* Або ж на суб'єктивних індивідуально-авторських, контекстуальних: *Ти будеш знову малювати / І кров'ю слово поливати.*

Індивідуальне мовомислення поета виявляється у творчому використанні фразеологічних зворотів, стійких сполук із лексемою *слово*: *Не ганьте, друзі, за непривітність / Що ніби часто скупий на слова; Привозять пошту. Знову в ній / Тобі ні слова, ні привіту; Що він на слово їх не повірив / І що йому сам чорт тепер не брат!*

Слово в уяві поета — це часточка особливого стану душі, переживання, емоції: *Нехай вони моєму заздять слову,/ Що радістю чи горем обів'ю.* А найвищим критерієм визнання поетичної творчості А. Малишко висуває *слово-спів* Т. Шевченка: *Де, наче сурма, спів Тарасового слова.*

Слово у мовотворчості А. Малишка — це суспільний феномен, характерна ознака нації: *Я з тобою навпіл все життя поділю:/ Хліб, і сіль, і краплину гіркого жалю,/ ...Клекіт серця мого, розпашілого в слові,/ У твоє. У столітнє, як хочеш віллю.* *Слово* панує в суспільстві тоді, коли суспільство здатне збагнути його мудрість. Автор репрезентує *Слово* як соціальний (суспільний) набуток, що пройшов через його власну душу. Незаперечним є факт, що концепт поетичної світобудови — це поетичний образ, який набуває більш високого рівня узагальнення: *Що вам же, друзі, принести в слові/ Ті ж самі зорі, що малинові./ І подих віку з новітнім громом,/ Як свист ракети над отчим домом!*

Життя *Слова* асоціюється в Андрія Малишка з існуванням усього живого. Поет ніколи не заспокоювався на досягнутому. Саме тому читачеві западає глибоко в душу філософія риторичного запитання у вірші «Затихає робота поволі, поволі...»: *Де ж ти, слово моє? Може, знову повернемо/ І почнемо прожити з початку?*

Отже, ключовий мовний образ *Слова* в поезії А. Малишка — це і символ поетичної творчості, і конкретно-чуттєвий образ взаєморозуміння, впливу, сили, зброї.